

УДК 94 (477) “19”
ББК 63.3 (4 Укр.) 5

Андрій Міщук, Мар'яна Міщук
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ХРИСТІЯНСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ЮЛІАНА ЦЕЛЕВИЧА

Стаття присвячена дослідженню різних аспектів християнської проблематики в науковому доробку Ю.Целевича. Автори аналізують його праці та визначають, які висновки й судження залишаються актуальними та використовуються в сучасній історичній науці.

Ключові слова: Целевич Ю.А., Галичина, християнство, святий, церква, монастир, апостол.

Християнська проблематика посідала одне із чільних місць у творчому доробку Юліана Целевича. Це не випадково, адже автор, будучи глибоко віруючою людиною, вивчав богословську науку у Львівському й Віденському університетах. У своїх дослідженнях намагався простежити й оцінити вплив християнства як на суспільні відносини, так і на окремо взятих особистостей, йому були не байдужими та цікавими окремі аспекти історії церкви.

Сьогодні, на жаль, відсутній комплексний аналіз праць Ю.Целевича, присвячених християнській проблематиці. Наявні нині дослідження стосуються, насамперед, аналізу монографії “Історія Скиту Манявського”¹. Певна спроба донести до громадськості спадщину Ю.Целевича була зроблена в 1993 р., коли було видано матеріали конференції, організованої на честь 150-річчя від дня народження Юліана Целевича², однак автори доповідей провели аналіз праць Ю.Целевича на основі розвідки Б.Барвінського³.

Саме тому нагальною постає потреба глибокого та ґрунтовного дослідження передусім тієї частини творчої спадщини Ю.Целевича, яка безпосередньо присвячена християнській проблематиці, варто проаналізувати запропоновані істориком концепції та показати його внесок у розвиток національної історіографії.

У праці “Життє просвітителів славян святих рівноапостольних Кирила і Методія”⁴ Ю.Целевич торкнувся ряду питань, пов’язаних з діяльністю цих просвітителів та запровадженням християнства в слов’янському світі.

Найбільшим і найпочеснішим покликанням у житті людей, на глибоке переконавання Ю.Целевича, є служіння Богу й християнській вірі. Він відзначав тих сподвижників віри, які відреклися від власних потреб, а присвятили своє життя тому, “щоби голодних наситити, жаждущих напоїти, темних просвітити, погніваних поєднати а неуків навчити”⁵.

Дослідник коротко розкрив особливості становлення особистісних характеристик Кирила і Мефодія, показав їх місіонерську діяльність у Малій Азії, Хозарії. Проте найбільшу увагу у своїй праці автор зосередив на процесі поширення християнства серед слов’янських народів. Історик спрямував увагу на тому, що в IX ст., окрім німців, італійців, французів, англійців, які були католиками, і православних греків разом з “надбалканськими слов’янами” ніхто більше не сповідував християнство. Решта народів Європи сповідували інші релігії. Як приклад, Ю.Целевич наводить Іспанію, де значного поширення набуло мусульманство, а скандинавські народи поклонялися “вигаданим богам”, сповідуючи “язичництво”⁶.

Поряд з тим Ю.Целевич відзначає й підкреслює характерну особливість слов’янських народів, яка полягала в тому, що, на відміну від хозарів і “сарацинів”, вони були миролюбними й здатними до сприйняття нового через свої, притаманні тільки їм, людські риси (доброту, милосердя, сердечність, розум).

З постаттю святого Кирила дослідник пов'язував виникнення першої слов'янської азбуки – “кирилиці”. Вона відрізнялася від інших, уже відомих на той час, азбук однією характерною ознакою, яка, на думку історика, полягала в тому, що в “кирилиці” на кожен окремий звук припадала окрема буква, на відміну від грецької чи німецької⁷.

З появою писемності та книг Ю.Целевич пов'язував значне поширення не тільки християнства, але й передачу наукових знань, як своїх власних, так і запозичених. Щодо слов'янського письма, то, відповідно до переконання автора, визначити, на базі якої слов'янської мови була створена “кирилиця” буде дуже важко. При цьому він проаналізував наявні на той час концепції, відзначаючи, що в основу письма лягла мова, якою на той час користувалися всі слов'яни, що мешкали на правому березі річки Дунай (болгари, хорвати, серби та ін.), або мова тих, що проживали в Панонії (південно-західній частині Угорщини й аж до Каринтії та Штірії). На думку Ю.Целевича, не важливо, яке саме письмо взяв за основу святий Кирило, оскільки кожен з представників слов'янського світу може легко зрозуміти один одного. Це письмо називають старослов'янським або церковним. Автор стверджував, що старослов'янську мову можна легко зрозуміти, читаючи Євангеліє⁸.

Запровадженню християнства в Галичині Ю.Целевич присвятив розвідку, яка була опублікована в 1888 р. у газеті “Діло”⁹. Як відомо, про прийняття християнства на прикарпатських теренах ідеться в монографії А.Петрушевича¹⁰. На початку розвідки Ю.Целевич відзначив, що його дослідження відрізняється від означеної вище монографії. Це зумовлено характерним стилем написання, притаманним Ю.Целевичу.

Перш за все Ю.Целевич акцентує увагу на тому, що місіонерська діяльність святих Кирила і Методія поширювалася не лише “на Болгарію, Панонію і Велику Моравію”, оскільки учні апостолів і слов'янські проповідники поширювали християнство в карпатському регіоні¹¹.

Аналізуючи “панонську біографію” св. Методія, автор прийшов до висновку, що проповідники християнської віри поширювали своє вчення на територію, яка прилягала аж до річки Вісла. Зокрема, він цитує фрагмент, у якому св. Методій закликає язичницького князя добровільно прийняти християнство. Зосереджує увагу Ю.Целевич і на тому, що в чесько-моравських письмових пам'ятках збереглися відомості стосовно перших місіонерів, які направлялися в Польщу й Русь.

З-поміж основних шляхів поширення християнства дослідник виокремлював територію, захоплену великоморавським князем Святославом аж по річки Стрий і Буг у кінці IX ст. Саме з означеного періоду, на думку автора, на цих землях розповсюджувалося християнство аж до появи угорців.

Відзначив Ю.Целевич і той факт, що із часом “Червленські міста” перейшли під владу польського короля Мешка I і не входили до складу Київської Русі. На переконання історика, це було пов'язано з тим, що “предки наші воліли получитися з “крещеными” ляхами, як зі своїми братами-язичниками”¹². Об'єднання українських земель відбулося в 981 р., коли Володимир Великий захопив “Червленські міста”, а в 993 р. зайняв територію над р. Дністер. Ю.Целевич стверджував, що останній похід Володимира був вдалим у зв'язку з тим, що християнство вже було офіційною релігією в Київській Русі¹³. При цьому автор висуває припущення, що в той час релігійна належність була більш вагома, ніж міжплемінні відносини.

У кінці розвідки Ю.Целевич висловив думку про те, що прийняття християнства в Галичині пов'язано з діяльністю св. Методія та його учнів, а вшановувати пам'ять Володимира Великого в Галичині слід як князя, який об'єднав українські землі в одну державу – Русь.

Питання про час прийняття християнства в Галичині не вирішено остаточно в українській історіографії. Однак концепція Ю.Целевича щодо поширення християнства в кінці IX ст. залишається актуальною й сьогодні, оскільки в більшості досліджень прямо чи опосередковано знаходимо істинність його тверджень¹⁴.

У монографії “Історія Скиту Манявського”¹⁵, окрім дослідження діяльності монастиря та його впливу на життя Галичини, учений проаналізував політичну й релігійну ситуацію, яка склалася в кінці XVI – на початку XVII ст. на українських землях, що перебували під владою іноземних держав.

Характеризуючи становище православної церкви на українських теренах у складі Корони Польської й Великого Князівства Литовського, Ю.Целевич констатував, що вона перебувала “на самому краю погибелі” і подавав власне бачення причин, які це зумовили¹⁶. Передовсім, на думку автора, церква втратила підтримку верхівки української знаті, більша частина якої перейшла після укладення Люблінської унії (1569 р.) від справ релігійних до політики. Можливість зрівняння в правах з польською знаттю зумовила, на думку історика, посилення серед значної частини українців прагнення брати участь у державних справах і здійснювати вплив “на двор, в соймі, в сенаті и в трибуналах”¹⁷. На переконання Ю.Целевича, політичні й станові права та привілеї, які отримала українська знать, виходили на перший план, проблеми церковні вважалися провінційними й не вартими уваги. Такий стан призвів до невтішних результатів: значна частина спадкоємців знатних українських родів відмежовувалася все більше від свого національного коріння. Отримавши освіту “з рук чужосторонніх учителів” або за кордоном, вони захоплювались і переймали окремі елементи культури інших народів і при цьому, як відзначав Ю.Целевич, більшість української знаті рідне “руське” вважала за недостойне уваги. Наслідування всього чужоземного ставало ознакою доброго тону й освіченості. З навчальних закладів велика кількість православного українства виходила “латинниками або протестантами”¹⁸. На думку автора, у першій половині XVII ст. залишилася дуже незначна частина знатних українських родів, що дотримувалися православного обряду.

Закономірним вважав Ю.Целевич той факт, що слідом за представниками аристократії переходили з православ'я на католицизм шляхта, а згодом міщани з великих українських міст. Дослідник ставить перед собою запитання щодо того, чи здійснила православна церква свій пастирський обов'язок стосовно охорони вірних від наступу католицизму. Після Люблінської унії змінився порядок призначення “владик”. Якщо за давнім звичаєм, як указував автор, на вільне місце “владику” обирало духовенство за згодою бояр, міщан, а король або великий князь литовський лише підтверджував вибір, то згодом це право перебрав на себе польський король, який, як відмічав Ю.Целевич, призначав на “владик” осіб, які відзначились у служінні короні Речі Посполитої. При цьому Ю.Целевич зауважив, що й на державні посади призначалися кандидатури за подібним принципом¹⁹. Із цього приводу цікавою є рецензія О.Калиновського, у якій він висловив ряд зауважень щодо змісту й окремих трактувань подій Ю.Целевичем. Передовсім рецензент дорікав досліднику за те, що останній, на його думку, неправильно тлумачив привілеї й права, які начебто отримала українська знать після Люблінської унії (1569 р.). О.Калиновський на відміну від Ю.Целевича стверджував, що за наслідками унії українська знать не отримала й частини тих прав, якими користувалися поляки, і була налаштована проти її укладання. Рецензент звертає увагу й на те, що, розкриваючи занепад православної церкви, Ю.Целевич не використав відомі на той час розвідки О.Левицького та М.Костомарова, у яких були подані цікаві думки²⁰. Краєзнавець

І.Скрипник цілком слушно зауважив, що Ю.Целевич у своєму дослідженні не розглянув причин і наслідків прийняття Берестейської церковної унії²¹.

Саме в період найбільшого занепаду православна церква змушена була зібрати всі сили й дати серйозну відповідь католицизму. Проте їй так і не вдалося поновити втрачені позиції. Особливо це стосувалося Львівської й Перемишльської єпархій, де її впливи похитнулися. Провідна роль (за Ю.Целевичем) у відновленні авторитету православ'я відводилася монастирям, де панував суворий аскетизм. Якраз такий монастир був створений у Маняві, який відіграв важливу місію форпосту православ'я.

Розкрив Ю.Целевич і роль монастирських ченців у реформуванні церкви, які своїм прикладом спонукали інших духовних осіб до поступового підняття православ'я із занепаду. Виходу з кризи, на думку автора, крім усього іншого, сприяла діяльність польських королів Стефана Баторія та Жигмонта III, які забороняли відчужувати майно та здійснювати інші насильницькі заходи стосовно православних монастирів. Згадав Ю.Целевич і про роль козацького гетьмана П.Сагайдачного, який звернувся з проханням до Єрусалимського патріарха, щоб останній висвятив митрополита Київського й шість православних владик. Така зміна в житті церкви, на глибоке переконання історика, привела до того, що міщани почали об'єднуватись у братства, які, крім дотримання релігійного гуманізму, підтримували церкву матеріально, зберігали моральну чистоту православної віри. Братствам належала заслуга в заснуванні шкіл і друкарень. Автор навів дати заснування ставропігійських братств у Львові (1586–1588 рр.), Луцьку (1588 р.), Києві й Слуцьку (1620 р.) та інших містах²².

Розкриваючи розлоге тло внутрішньої ситуації на українських землях, історик безпосередньо звернув увагу на процес заснування православних монастирів у Галичині. Офіційною датою відкриття Манявського монастиря Ю.Целевич вважав 13 вересня 1612 р. на свято Воздвиження Чесного Хреста, адже тоді “повсталала в Маняві обитель звана Великоскитською”²³.

Важливою подією в історії монастиря, на думку Ю.Целевича, стало те, що в 1620 р. Скит отримав від царгородського й александрійського патріархів грамоту з привілеєм ставропігійським, що мало символізувати значення монастиря в піднесенні ролі православної церкви. На підтвердження цього автор наголошує на тому, що в кінці XVII ст. Скит відіграв вагомий роль у житті монастирів Львівської та Перемишльської єпархій, зазначаючи, що останній був своєрідним центром православної християнської віри.

Розкрив автор події 1648 р., коли повстання, яке очолив Семен Височан, охопило більшу частину Галичини. Ю.Целевич акцентує увагу на тому, що “додержали монахи Скитски твердо и непохитно вірність королеви і Річі посполитой”²⁴. Такий крок дав змогу отримати прихильність з боку короля Яна Казимира та галицького старости Андрія Потоцького, які підтвердили права й привілеї монастиря і не втручались у його діяльність. Із цим твердженням не погодився В.Грабовецький, який підкреслював, що монахи надавали допомогу повсталим галичанам²⁵.

Після укладення Андрусівського перемир'я 1667 р. польський уряд розпочав новий наступ на православну церкву. Проте, як відмічав автор, польська влада щодо монастиря не здійснювала жодних репресивних заходів, а, навпаки, підтверджувала через своїх представників у Галичині привілеї як у торгівлі, так й у володінні майном.

За визначенням Ю.Целевича, на “Червоной Русі” православним залишився Скит зі своїми трьома меншими монастирями. Розкрив автор і взаємовідносини Скиту зі Львівським ставропігійським братством на основі їх листування між собою. Хоча значна частина православних перейшла в унію, проте, як відзначав Ю.Целевич, попри

окремі об'єднанчі настрої частина ченців Скиту не піддавалася натиску й залишалася православною.

Перший поділ Речі Посполитої в 1772 р. спричинився до включення Галичини в склад Австрійської імперії. Тому Ю.Целевич у своєму дослідженні приділяє увагу становищу монастиря вже за нових історичних обставин. Так, на базі документального матеріалу він розкриває звернення ченців до австрійської цісареві Марії Терезії з проханням, щоб вона підтвердила надані раніше права монастирю, а під 1776 р. Скит отримав право розпоряджатися своїми земельними наділами, а також, як зазначав Ю.Целевич, забезпечувався захист православних у Галичині²⁶.

Відмітимо, ще при дослідженні проблеми занепаду Скиту Манявського за часів правління цісаря Йосифа II Ю.Целевич використав першоджерела (урядові документи, на які неодноразово посилається), відомі вже на той час розвідки та ряд інших документів, які стосуються Скиту.

Розкриваючи причини, які призвели до закриття монастиря в Маняві, автор стверджує, що “знесене Скиту не можна назвати актом несправедливим”, оскільки “Йосиф II не пропустив жодному монастиреві з напрямом аскетично-контеміляційним”²⁷. Антін Копистинський у своєму дослідженні зазначав: “Він (Йосиф II) зменшив число святочних празничних днів та постановив знести всі монастирі, в яких монахи посвячували весь час молитвам та постам, а не виконували якої небудь соціально-культурної праці”²⁸.

Ю.Целевич також наводить факти того, що єдина православна “обитель” мала дуже великий вплив на уніатське населення околиць, і як доказ згадує факт, коли в 1774 р. уніатське духовенство подало прохання до Відня, щоб було закрито Скит. Через 11 років, як відмічає автор, цісар Йосиф II видає наказ про знесення Скиту й передачу його майна до релігійного фонду в Буковині. Досліджуючи вказану проблему, автор натрапив на акт комісара станіславського уряду І.Ф.Яшевського із завідателем солотвинських камеральних добр Штрасером від 6 вересня 1785 р. про закриття монастиря²⁹. Отже, як бачимо, доручення цісаря було виконано, і фактично з того часу монастир припинив своє існування.

Протилежну й не зовсім правильну думку висловлює Б.Дідицький у “Літописі Руси (от 1340 до 1887 года)”. Описуючи причини та сам процес закриття монастиря, він зазначає: “А міг би хто думати, що сей добрий Цісар скасував послідній монастир православний. Но він це не робив. Річ діялася справді так. Уніатський старий (протоігумен) Василианів, ніякій Братковський подав до цісаря просьбу аби сей єдиний еще православний монастир в Маняві, яко “непотрібний” скасувати. Добрий монарх Іосиф II зараз відповів: “Чцо на таку касацію не позволяе, а напротив желае собі, щоби Русини – уніати з православними були в любові і щоби через богобоязне життя ще для православних старались бути приміром”. Незважаючи на то царськое письмо, пан староста в Станіславові латинник, самовільно запечатав Скит Манявський і розігнав православних монахів, за що цісар Іосиф II довідавшись о тім пізніше виразив тому старості своє велике незадоволення”³⁰.

Важливим досягненням Ю.Целевича, як бачимо, було те, що він на основі офіційних документів чітко визначив час закриття монастиря, оскільки до появи його праці в українській історичній науці XIX ст. загальноприйнятою була дата, яку подав Іван Вагилевич у своєму дослідженні “Монастир Скит в Маняві”, а саме – 1783 р.³¹. (До цього вважалося, що Скит було закрито в 1781 р.) У 1927 р. виходить праця А.Копистянського, у якій автор повністю опирається на дослідження Ю.Целевича й подає наведену дату закриття монастиря³².

Польський історик Л.Дзедзіцький, сучасник Ю.Целевича, у науковому виданні “Kwartalnik historyczny”³³ за 1887 р. помістив рецензію, у якій подав короткий історіографічний огляд праць, що стосувалися історії Скиту й побачили світ до публікації монографії. Рецензент стверджував, що вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробив Ю.Целевич, поряд з тим критикував автора за те, що він декілька разів подавав суперечливі дані щодо боротьби православного Скиту проти унії. Свої думки рецензент опирав на окремі факти, поміщені в тексті монографії, з яких нібито видно, що монастир опирався унії завдяки допомозі з Росії й Молдавії та ліберальному ставленню польської влади. Л.Дзедзіцький наводить також погляди В.Лосінського, які той подав у рецензії “Малярство церковне на Русі”³⁴, де останній стверджував, що дух унії не знайшов підтримки й поширення в Скиті, а вплив уніатської церкви на іконописання не простежувався навіть після відбудови монастиря в середині XVII ст.

Рецензент підкреслював, що автор розкрив загалом докладно наслідки закриття монастиря й подальшу долю його майна, обґрунтував місце в духовному житті краю, подав список ігуменів. Окремо звернуто увагу на збірник грамот, листів і деяких судових документів, уміщених у монографії Ю.Целевича, на основі яких її було написано.

Християнська проблематика посідала чільне місце у творчому доробку Ю.Целевича. Його дослідження, присвячені діяльності святих Кирила і Методія, у контексті поширення християнської віри, аналіз проблем запровадження християнства в Галичині сприяли поживленню інтересу до цієї проблематики в українській історіографії. Найбільш вагомим є той факт, що Ю.Целевич зумів на основі матеріалів і документів подати власні підходи та гіпотези до оцінки подій. Ґрунтовний аналіз і критична оцінка архівних документів, мемуарів, опублікованих матеріалів дали можливість дослідникові показати розлоге історичне тло розвитку Скиту Манявського від заснування аж до його закриття, висвітлити події в проблемному викладі, що є доказом високого рівня автора як науковця. Висновки й судження Ю.Целевича щодо історії монастиря в Маняві залишаються актуальними й використовуються в сучасній історичній науці.

1. Калитовский О. До истории галицкой Руси / О. Калитовский // Зоря. – 1886/7. – Ч. 21. – С. 359–360; Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко. – Львів : Накладом укр.-рус. вид. спілки, 1910. – 444 с.; Dziedzicki L. Istorja Skitu Maniawskiego / L. Dziedzicki // Kwartalnik historyczny. – R. 1. – Lwów, 1887. – S. 621–627; Барвінський Б. Д-р Юліан Целевич (23.III.1843 – 24.XII.1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів / Б. Барвінський. – Львів : Накл. НТШ, 1927. – 336 с.; Скрипник І. Юліан Целевич та його “Історія Скиту Манявського” / І. Скрипник // Вперед. – 1991. – 7 верес.; Качкан В. Українське народознавство в іменах : навч. посіб. : у 2 ч. / В. Качкан. – К. : Либидь, 1994. – Ч. 1. – 336 с.; Кугутяк М. Скит Манявський: стан і перспективи дослідження / М. Кугутяк // Карпати : людина, етнос, цивілізація. – Івано-Франківськ : Плай, 2011. – Вип. 3. – С. 8–17.
2. Історик, етнограф, педагог : матеріали міжвуз. наук. конф., присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. – 84 с.
3. Барвінський Б. Д-р Юліан Целевич (23.III.1843 – 24.XII.1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів / Б. Барвінський. – Львів : Накл. НТШ, 1927. – 336 с.
4. Целевич Ю. Життє просвітителів славян святих рівноапостольних Кирила і Методія / Ю. Целевич // Батьківщина. – 1881. – Ч. 14. – 16 лип.; Целевич Ю. Життє просвітителів славян святих рівноапостольних Кирила і Методія / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1881. – 56 с.
5. Целевич Ю. Життє просвітителів славян святих рівноапостольних Кирила і Методія / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1881. – С. 3–4.

6. Там само. – С. 11–12.
7. Там само. – С. 18–21.
8. Там само. – С. 22–27.
9. Початки Християнства в Галичині // Діло. – 1888. – № 104. – 22 трав.
10. Петрушевич А. Краткое историческое известіе о введеніи христіанства в Предкарпатских странах во времена св. Кирила и Методія / А. Петрушевич. – Львов, 1882. – 76 с.
11. Початки Християнства в Галичині // Діло. – 1888. – № 104. – 22 трав.
12. Там само.
13. Там само.
14. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні / М. Грушевський. – К. : Освіта, 1992. – С. 31; Історія релігії в Україні : у 10 т. // Українське православ'я / за ред. П. Яроцького. – К. : Укр. центр духовн., культ., 1997. – Т. 2. – С. 12; Історія релігії в Україні : навчальний посібник / за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – С. 91.
15. Історія Скиту Манявського (Написав д-р Ю. Целевич. Львів 1887. накладом автора) / Ю. Целевич // Діло. – 1887. – № 36. – 9 квіт.; Целевич Ю. Історія Скиту Манявського від его основания аж до замкнення (1611–1785) / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1887. – 136 с.
16. Целевич Ю. Історія Скиту Манявського від его основания аж до замкнення (1611–1785) / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1887. – С. 4.
17. Там само. – С. 4–5.
18. Там само. – С. 6.
19. Там само. – С. 10–13.
20. Калитовский О. До історії галицкои Руси / О. Калитовский // Зоря. – 1886/7. – Ч. 21. – С. 359–360.
21. Скрипник І. Юліан Целевич та його “Історія Скиту Манявського” / І. Скрипник // Вперед. – 1991. – 7 верес.
22. Целевич Ю. Історія Скиту Манявського від его основания аж до замкнення (1611–1785) / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1887. – С. 11.
23. Там само. – С. 15.
24. Там само. – С. 35.
25. Грабовецький В. Галичина: проблеми середньовічної і нової історії : зб. статей / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – С. 209.
26. Целевич Ю. Історія Скиту Манявського від его основания аж до замкнення (1611–1785) / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1887. – С. 112–113.
27. Там само. – С. 119.
28. Копистянський А. Скит Манявський / А. Копистянський. – Перемишль : Накл. “Українського голосу”, 1927. – С. 27.
29. Целевич Ю. Історія Скиту Манявського від его основания аж до замкнення (1611–1785) / Ю. Целевич. – Львів : Накл. НТШ, 1887. – С. 121–122.
30. Дідицький Б. Літопис Руси (от 1340 до 1887 года) / Б. Дідицький. – Львів : Друк. Ставроп. ин-та. – С. 38.
31. Wagulewyz J. Monastyr Skit w Maniawie / J. Wagulewyz. – Lwów : Nakl. K. Jablonskiego, 1848. – S. 12.
32. Копистянський А. Скит Манявський / А. Копистянський. – Перемишль : Накл. “Українського голосу”, 1927. – С. 27.
33. Dziedzicki L. Istorja Skitu Maniawskiego ... / L. Dziedzicki // Kwartalnik historyczny. – R. 1. – Lwów, 1887. – S. 621–627.
34. Ibid.

Андрей Мищук, Марьяна Мищук
(г. Ивано-Франковск, Украина)

Христианская проблематика в творчестве Юлиана Целевича

Статья посвящена исследованию различных аспектов христианской проблематики в научном наследии Ю.Целевича. Авторы анализируют работы Ю.Целевича и определяют, какие выводы и суждения остаются актуальными и используются в современной исторической науке.

Ключевые слова: Целевич Ю.А., Галиция, христианство, святой, церковь, монастырь, апостол.

Andrij Mishchuk, Marjana Mishchuk
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The Christian problems on the artistic heritage of Julian Tselevych

The article investigates various aspects of the Christian problems in Y. Tselevych's scientific heritage. The authors analyze the labor of Y. Tselevych and define which the conclusions and opinions are actual and used in modern historical scholarship.

Keywords: Tselevych Y., Galicia, Christianity, holy, church, monastery, Apostle.